
Mantık Araştırmaları Dergisi

Journal of Logical Studies

Yıldız Testi ile İrcâ'nın Pratiklik Açısından Karşılaştırılması

Yazar(lar) | Author(s): Zeynep ÇELİK

Bu makaleyi kaynak gösterin | Cite this article:

Çelik, Z. "Yıldız Testi ile İrcâ'nın Pratiklik Açısından Karşılaştırılması". Mantık Araştırmaları Dergisi 4 (2022): 24-43

Bu makaleye çevrimiçi ulaşın | See this article online:

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2732200>

ISSN 2687-3125 | e-ISSN 2687-3125

Yıldız Testi ile İrcâ'nın Pratiklik Açısından Karşılaştırılması

Zeynep ÇELİK *

 ORCID: 0000-0001-9874-1058

Özet

İrcâ; yüklemli kesin kıyaslarda, ikinci, üçüncü ve dördüncü şekillerin birinci şekle dönüştürülerek sağlamlıklarının test edilmesidir. Buradaki amaç en mükemmel şekil olan birinci şekle döndürülen diğer üç şeklin geçerliliklerinin denetlenmesidir. Ancak klasik ircâ yöntemini gerçekleştirmek oldukça meşakkatli bir iştir. Dolayısıyla zamanla ircâ işlemini kullanmadan da geçerliliği denetleyecek bazı yöntemler geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi Harry J. Gensler'in geliştirdiği pratik bir yöntem olan yıldız testidir. Oldukça pratik bir denetleme mekanizması olan bu testte öncelikle, dağıtılan terim bulunup daha sonra yıldız verme işlemi yapılmaktadır. Her büyük harfte en az bir tane ve sağ tarafta sadece bir tane yıldız varsa çıkarımın geçerli olduğuna hükmedilmektedir. Dolayısıyla bu çalışma kıyasları birinci şekle ircâ eden klasik yöntemle, Harry J. Gensler'in geliştirdiği pratik bir yöntem olan yıldız testinin karşılaştırılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Mantık, Akıl Yürütme, Dedüksiyon, İrcâ, Yıldız Testi.

Comparison of Star Test and İrcâ in terms of Practicality

İrcâ; is to test the robustness of the second, third and fourth figures by transforming them into the first form in predicative exact comparisons. The purpose here is to check the validity of the other three shapes, which are converted to the first shape, which is the most perfect shape. However, performing the classical ircâ method is a very difficult task. Therefore, over time, some methods have been developed to check the validity without using the withdrawal process. One of them is the star test, a practical method developed by Harry J. Gensler. In this test, which is a very practical control mechanism, first, the distributed term is found and then the star award process is performed. If there is at least one star in each capital letter and only one star on the right, the inference is considered valid. Therefore, this study is a comparison of the classical method, which brings the comparisons to the first figure, and the star test, which is a practical method developed by Harry J. Gensler.

ARAŞTIRMA MAALESİ

Geliş Tarihi: 26-10-2022

Kabul Tarihi: 21-11-2022

Yayın Tarihi 31-12-2022

* Dr. Arş. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, zeynepcelik@ksu.edu.tr

Keywords: Logic, Reasoning, Deduction, Irca, Star Test

Giriş

İnsanoğlu, doğduğu andan itibaren fıtrati gereği düşünebilme yetisine sahip bir varlıktır. Diğer bir deyişle insan hem dedüksiyonu hem indüksiyonu hem de analogiyi kullanabilme kabiliyetine sahip bir şekilde dünyaya gözlerini açar. Dolayısıyla mantığı bir düşünme aracı olarak zorunlu olarak kullanır. Ancak hayatın tedrici yapısı ile insanın sosyal ve etik kişiliği devreye girdiğinde, her düşüncenin doğru ve tutarlı olması mümkün olmamaktadır. Bu yüzden kasıt olmasa bile insan düşünürken pek çok hata yapar. Aristoteles insanın bu yönünü bildiğinden dolayı doğru ve kesin bilginin imkanını mümkün kılan dedüksiyonu, dolayısıyla kıyası geliştirmiştir. Klasik (geleneksel) mantık olarak isimlendirdiğimiz bu sistemde düşüncenin kesin ve formel boyutuyla ilgilenilmektedir.

Klasik mantığın amacı akıl yürütmeyi incelemektir. Dolayısıyla en çok üzerinde durulan; dedüksiyon, indüksiyon ve analogi yani akıl yürütme konusudur. Bu akıl yürütmeler arasında da kesin bilgiye ulaştırdığı için dedüksiyon öncelenir. İki veya daha fazla hükümden, sonucun bazı kurallara dayanılarak elde edildiği dedüksiyonun en mükemmel şekli olarak kabul edilen kıyas, sonucu zorunlu olarak gerektirir. Bu sebeple klasik mantık akıl yürütmede kıyası esas almıştır. Ancak kıyasın kesin bilgiye ulaştırması için bazı kurallar vardır. Bu kurallara uyulduğu takdirde zihnin hataya düşmesi engellenmektedir.

Kıyas öncelikle önermelerin sayısı ve türüne bakılarak çeşitlere ayrılır. Biz bu çalışmada ircâ işlemini yıldız testiyle karşılaştıracağımız için yüklemli kesin (basit, kategoriye) kıyasları ele alacağız. Yüklemli kesin kıyaslar, orta terimin bulunduğu yere göre şekillere, önermelerin nitelik ve niceliğine göre de "mod"lara ayrılırlar. Şekiller ve aşağıda vereceğimiz kurallar dikkate alınca kıyasın on dokuz modu sonuç vermektedir. Dördü terimle dördü de önermeyle ilgili olan ve bütün şekillerde ortak kabul edilen¹ kurallar şu şekildedir;

---

¹ Şerefettin Adsoy, "Kıyas Şekillerinin Ortak Ve Farklı Yönleri", *Bevtulhikme An International Journal Of Philosophy*, 6/2, (2016), 115.

Zeynep ÇELİK

1. Her yüklemli kesin kıyasta büyük, küçük ve orta olmak üzere üç terim bulunmalıdır.
2. Orta terim sonuçta bulunmamalıdır.
3. Orta terim iki öncülde birden tikel olarak alınmamalıdır.
4. Sonuç daima öncüllerin zayıfına (tikel-olumsuz) bağlıdır.
5. Büyük ve küçük terimlerin sonuçtaki kaplamı öncüllerdekini geçmemelidir.
6. İki olumsuz öncülden sonuç çıkmaz.
7. İki tikel öncülden sonuç çıkmaz.
8. Öncüller olumlu ise sonuç olumsuz olmaz.²

Bu kurallar uygulandığında kıyas işleminin on dokuz modu sonuç vermektedir. Bunlardan, dördü birinci şekilden, dördü ikinci şekilden, altısı üçüncü şekilden, beşi de dördüncü şekildedir. Birinci şekil, telifinin tabiata uygun olması, “mahsûrât-ı erba’â” denilen dört önerme türünün hepsini ve bunlardan tümel olumlu önermeyi sonuç olarak veren tek kıyas olması, diğer şekillerin aksine başka bir delile muhtaç olmaması sebebiyle mükemmel şekil kabul edilir. Diğer üç şekilden olan kıyaslar, sağlamlıklarının testi için birinci şekle ircâ edilirler.³ Klasik gelenekte ircâ işlemi belli kurallarla yapılmakla birlikte, bazı pratik yöntemlerle de ircâ işleminin daha kolay yapılabileceğine dair çalışmalar vardır. Biz bu çalışmada Gensler’in *Introduction to Logic* isimli eserinde kullandığı “yıldız testi” tekniğiyle klasik ircâ işlemini karşılaştıracamız.

1. Klasik Mantıkta İrcâ

Yüklemli kesin bir kıyasta, birinci öncül büyük, ikinci öncül küçük öncül olarak isimlendirilir. Dolayısıyla sonucun konusu küçük terim, sonucun yüklemi büyük terim olur. Orta terim her iki öncülde de tekrarlanan terimdir. Kıyas orta terimin bulunduğu yere göre şekillere, önermelerin nitelik ve niceliğine göre de modlara ayrılır. İrcâ, ikinci, üçüncü ve dördüncü şekilden bir kıyası birinci şekle indirgemektir. Aristoteles’e göre birinci şekil en mükemmel şekil olduğundan dolayı

---

² Necati Öner, *Klasik Mantık* (Ankara: Divan Kitap, 2011), 126-127.

³ Ekrem Sefa Gül, “Kıyas Şekillerinin Geometrik Yöntemle İrcâ’ı”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21/2, (2017), 1066-1067.

diğer şekillerin sonuçlarının ispatlanması bu şekle ircâ ile mümkün olur. Diğer şekillerin birinci şekle ircâsı, kıyastaki önermelerin düz döndürülmesi, büyük öncül ve küçük öncülün yerinin değiştirilmesi veya saçmaya ircâ yolu ile yapılır.

Kıyasın dört şekli ve bu şekillerin de sonuç veren on dokuz modu vardır. Her bir modu ifade eden aşağıdaki kelimeler, ircâ işleminin nasıl yapılacağına dair ip ucu vermektedir.

Birinci şekil: Barabara, Celarent, Darii, Ferio.

İkinci şekil: Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

Üçüncü şekil: Darapti, Datisi, Disamis, Felepton, Ferison, Bocardo.

Dördüncü şekil: Bramantip, Camenes, Dimaris, Fesapo, Fresison.⁴

Bu kelimeler bir kıyasın nasıl indirgeneceğini şu aşamalarla gösterir: 1-Her kelimenin sesli harfleri, o şekilde, sonuç veren bir mod'u ifade eder. 2-Kelimelerin başında bulunan sessiz harfler yani, B, C, D, F ikinci, üçüncü ve dördüncü şekillerdeki modların, birinciden hangi moda ircâ edilmesi gerektiğini gösterir. 3-Kelimelerin başında bulunmayan sessiz harfler, ircâ işleminin nasıl yapılacağını gösterir. Yani, kelimenin içindeki "m" ircâda öncüllerin yer değiştireceğini "s" ve "p" kendinden önce gelenin düz döndürmesinin yapılacağını, "c" de saçmaya ircâ yapılacağını gösterir.

İrcâ işlemi yapılırken yukarıda saydığımız sekiz kurala ek olarak her şeklin de bazı kuralları vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür;

Birinci şekil: İki kuralı vardır:

1. Küçük önerme olumlu olmalıdır.
2. Büyük önerme tümel olmalıdır.⁵

İkinci şekil: İki kuralı vardır:

1. İki öncülden birinin olumsuz olması gerekir.
2. Büyük önerme tümel olmalıdır.⁶

---

⁴ Halil İmamoğlu, "Necati Öner'e Göre Klasik Mantıkta Akıl Yürütme", *Mantık Araştırmaları Dergisi*, 1/1, (2019), 49.

⁵ Öner, age, 131-132.

⁶ Öner, age, 132-133.

Zeynep ÇELİK

Üçüncü şekil: İki kuralı vardır:

1. Küçük önerme olumlu olmalıdır.
2. Sonuç daima tikel olmalıdır.⁷

Dördüncü şekil: Üç kuralı vardır:

1. Büyük önerme olumlu olursa, küçük önerme tümel olur.
2. Küçük önerme olumlu olursa sonuç daima tikel olur.
3. Olumsuz modlarda büyük önerme tümel olmalıdır.⁸

Bütün bu kurallar ve harflerin uygulanması neticesinde, kıyasın sonucunun denetlenmesi yapılmış olur. Görüldüğü gibi bu işlemler silsilesi oldukça uzun ve meşakkatlidir. Gensler ise bunun yerine oldukça pratik bir test ortaya koymaktadır. Şimdi bu testin ne olduğunu ve nasıl işlediğini göstermeye çalışacağız.

2. Yıldız Testi⁹

Gensler'e göre kıyas kabaca, tasıma özgü ibf'leri¹⁰ kullanan argümanlardır. Daha doğrusu, kıyaslar, her harfin iki kez geçtiği ve harflerin "bir zincir oluşturduğu", bir veya daha fazla ibf'nin dikey dizileridir. Her ibf, varsa hemen altındaki ibf ile en az bir ortak harfe sahiptir ve ilk ibf'nin son ibf ile ortak en az bir harfi vardır. Yani her harfin iki örneğinin birleştirildiğini hayal ederseniz, bu bir zincirin halkaları gibidir. Son ibf sonuçtur; diğer ibf'ler öncüdür. Örneğin;

Hiçbir P, B değildir.
Bazı C, B'dir.
∴Bazı C, P değildir.

Gensler'in yıldız testi "dağıtılan" tekniğine¹¹ dayanmaktadır. Dolayısıyla bu tekniğin aşağıdaki kurallarını bilmemiz gerekiyor. Kurallar şu şekildedir:

⁷ Öner, age, 133.

⁸ Öner, age, 134-135.

⁹ Bu bölüm Gensler'in *Introduction to Logic* isimli eserinin 20-23 sayfa aralığından alıntılanmıştır. Harry J. Gensler, *Introduction to Logic*, (New York: Routledge, 2017).

¹⁰ İyi biçimlendirilmiş formüller.

¹¹ Orta çağ mantığındaki "dağıtılmış olanın" anlamından bahseder.

Bir harf, "tüm"den hemen sonra, "hiçbir"den sonra herhangi bir yerde ve "değildir"den önce herhangi bir yerde bulunuyorsa, bir ibf'de **dağıtılan** demektir.

Aşağıda dağıtılan harfler **altı çizili** ve **koyu** yazılmıştır:

Tüm <u>A</u> , B'dir.	x, A'dır.
Hiçbir <u>A</u> , B değildir.	x, <u>A</u> değildir.
Bazı A, B'dir.	x, y'dir.
Bazı A, B değildir.	x, <u>y</u> değildir.

Tanımımıza göre:

- "Tüm"den sonraki ilk harf dağıtılmıştır, ancak ikinci harf dağıtılmamıştır.
- "Hiçbir"den sonra her iki harf de dağıtılmıştır.
- "Değildir"den önceki harf dağıtılmıştır.

Kıyaslar için yıldız testinin aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. Dağıtılan öncül harflerine ve dağıtılmayan sonuç harflerine yıldız verin.
2. Her büyük harfe¹² tam olarak bir kez yıldız verilmişse¹³ ve sağ tarafta tam olarak bir yıldız varsa kıyas geçerlidir.

Dolayısıyla yıldız testi uygulanırken sırasıyla şu üç adım kullanılmalıdır: (1) dağıtılan harflerin altını çizin, (2) yıldız verin ve (3) yıldızları sayın.

Örnek 1:

(1) Dağıtılan harflerin altı çizilir (burada yalnızca ilk "A" dağıtılır):

Tüm A, B'dir.
Bazı C, A'dır.

¹² "Mantıkçı" gibi genel kategoriler için büyük harf, "Gensler" gibi belirli bireyler için küçük harf kullanılır.

¹³ Yıldız testini Aristotelesçi görüşe uyarlamak için, her büyük harfin en az bir kez ("tam bir kez" yerine) yıldızla işaretlenmesi gerektiği şekilde yazın. s.52.

Zeynep ÇELİK

∴ Bazı C, B'dir.

(2) Altı çizili öncül harfleri ve altı çizili olmayan sonuç harfleri yıldızlanır:

Tüm A*, B'dir.

Bazı C, A'dır.

∴ Bazı C*, B* dir.

(3) Yıldızlar sayılır. Burada her büyük harf tam olarak bir kez yıldızlanmıştır ve sağ tarafta tam olarak bir yıldız vardır. Yani ilk argüman GEÇERLİ'dir.

Örnek 2:

(1) Bir sonraki argümanımız için, tekrar **dağıtılan** harflerin altı çizilir (Burada tüm harfler dağıtılır. Çünkü hepsi "hiçbir"den sonra ve "değildir" den önce gelmektedir.):

Hiçbir A, B değildir.

Hiçbir C, A değildir.

∴ Hiçbir C, B değildir.

(2) Altı çizili öncül harfleri ve altı çizili olmayan sonuç harfleri yıldızlanır:

Hiçbir A*, B* değildir.

Hiçbir C*, A* değildir.

∴ Hiçbir C, B değildir.

(3) Yıldızlar sayılır. Burada büyük "A" iki kez yıldız ile işaretlenmiştir ve sağ tarafta da iki yıldız vardır. Bu nedenle ikinci argüman GEÇERSİZ'dir.

Geçerli bir kıyas şu iki koşulu karşılamalıdır:

1. Her büyük harf, örneklerinden yalnızca birinde yıldızla gösterilmelidir. (Küçük harfler birden fazla sayıda yıldızla gösterilebilir.)
2. Sağ taraftaki harflerden ("dır" veya "değildir" önceki harfler) sadece bir tanesi yıldızla gösterilmelidir.

Örnek 3:

(1) Dağıtılan harflerin altı çizilir (burada "değildir"den önceki harfler dağıtılmıştır)

a, b değildir.
∴ b, a değildir.

(2) Altı çizili öncül harfleri ve altı çizili olmayan sonuç harfleri yıldızlanır:

a, b* değildir.
∴ b*, a değildir.

(3) Yıldızlar sayılır. Büyük harf olmadığı için o kısım otomatik olarak karşılanır; küçük harflere herhangi bir sayıda yıldız eklenebilir. Sağ tarafta tam olarak bir yıldız vardır. Yani argüman GEÇERLİ'dir.

Örnek 4:

(1) Dağıtılan harflerin altı çizilir:

∴ Tüm A'lar A'dır

(2) Altı çizili olmayan sonuç harflerine yıldız işareti konulur:

∴ Tüm A'lar A*'dır

(3) Yıldızlar sayılır. Her büyük harf tam olarak bir kez yıldızlanmıştır ve sağ tarafta tam olarak bir yıldız vardır. Yani argüman GEÇERLİ'dir.

Bunu bir kez kavradığınızda, harflerin altına çizgi koymayı atlayabilir, direkt dağıtılan öncül harflerine ve dağıtılmayan sonuç harflerine yıldız işareti koyabilirsiniz. Pratik yaptıktan sonra yıldız testini yapmak beş saniyenizi alacaktır.¹⁴

Örnek 5:

Mantık, "Bazı"nın, "bir veya daha çok" anlamına geldiğini ve dolayısıyla bunun geçerli olduğunu varsayar.¹⁵

¹⁴ Yıldız testi Gensler'in buluşudur. Neden işe yaradığını öğrenmek için bkz. <http://www.harryhiker.com/star.htm> or my "A simplified decision procedure for categorical syllogisms," *Notre Dame Journal of Formal Logic* 14 (1973), 457–66.

¹⁵ İngilizce'de "bazı", "bir veya daha çok ancak hepsi değil", "iki veya daha çok", "birçok", "iki veya daha çok ancak hepsi değil", "birçoğu ancak hepsi değil"

Zeynep ÇELİK

Gensler bir mantıkçıdır. Gensler pintidir. ∴ Bazı mantıkçılar pintidir.	g, M'dir. g, P'dir. ∴ Bazı M*, P* dir.	GEÇERLİ
---	--	---------

Örnek 6:

Benzer şekilde, mantık aşağıdaki argümanı geçersiz olarak kabul eder:

Bazı mantıkçılar pintidir. ∴ Bazı mantıkçılar pinti değildir.	Bazı M, P'dir. ∴ Bazı M*, <u>P</u> değildir.	GEÇERSİZ
--	---	----------

Şimdi yıldız testini birinci ikinci üçüncü ve dördüncü şekilden bütün modlara uygulayıp pratikliğini test edebiliriz.

3. Yıldız Testinin Kıyas Şekillerine Uygulanışı

3.1. Birinci Şekil

Birinci şekil; orta terimin küçük öncülde yüklem, büyük öncülde konu olduğu kıyas olarak tanımlanır. Birinci şekil kıyasta küçük öncül olumlu, büyük öncül tümel olmalıdır. Buna göre birinci şekilde dört mod sonuç verir. Diğer şekillerin sağlamlığını kontrol etmeden önce yıldız testini birinci şekle de uygulayıp denetleme yapabiliriz.¹⁶

3.1.1. Barbara (AAA)

Her iki öncül tümel olumdur. Sonuç da tümel olumlu olur. Bütünden sonra gelenler dağıtılan olduğu için A ve C'nin altını çiziyoruz, daha sonra dağıtılan öncül harfleri olan A ve C'ye, dağıtılmayan sonuç harfi olan B'ye yıldız koyuyoruz.

Bütün A'lar B'dir

Bütün C'ler A'dır

---

anlamlarına da gelir. Sadece "bir veya daha çok ancak hepsi değil" anlamı argümanımızı geçerli kılar.

¹⁶ Öner, age, 131-132.

O halde bütün C'ler B*'dir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir. Aşağıda bu modun geçerli bir örneği verilmiştir;

Bütün kuşlar* kanatlıdır.

Bütün güvercinler* kuştur.

O halde bütün güvercinler kanatlıdır*.

3.1.2. Celarent (EAE)

Büyük önerme tümel olumsuz, küçük önerme tümel olumludur. Sonuç tümel olumsuz olur. Hiçbirden sonra, değıldirden önce ve bütünden sonra gelen harfler dağıtılmış olduğu için bu harflerin altını çizip yıldız koyuyoruz.

Hiçbir A* B* değıldir

Bütün C*'ler A'dır.

Hiçbir C B değıldir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir kadın* baba* değıldir.

Bütün anneler* kadındır.

Hiçbir anne baba değıldir.

3.1.3. Darii (AII)

Büyük önerme tümel olumlu, küçük önerme tikel olumludur ve sonuç da tikel olumlu olur.

Bütün A*'lar B'dir.

Bazı C'ler A'dır.

Bazı C*'ler B*'dir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bütün gözlüklülerin* gözü bozuktur.

Bazı erkeler gözlüklüdür.

Zeynep ÇELİK

Bazı erkeklerin* gözü bozuktur*.

3.1.4. Ferio (EIO)

Büyük öncül tümel olumsuz, küçük öncül tikel olumludur ve sonuç tikel olumsuz olur.

Hiçbir A* B* değildir

Bazı C'ler A'dır.

Bazı C*'ler B değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir kuş* dört ayaklı* değildir.

Bazı hayvanlar kuştur.

Bazı hayvanlar* dört ayaklı değildir.

3.2. İkinci Şekil

İkinci şekil orta terimin her iki öncülde de yüklem olduğu kıyas olarak tanımlanır. İki öncülden birinin olumsuz olması gerekir ve büyük önerme tümel olmalıdır. Buna göre ikinci şekilde dört mod sonuç verir. Klasik yöntemle, ikinci şekilden bir kıyas, yukarıda verdiğimiz kurallarla birinci şekle ircâ edilerek denetlenir. Biz burada ircâ yapmadan yıldız testiyle denetleme yapacağız.¹⁷

3.2.1. Cesare (EAE)

Büyük önerme tümel olumsuz, küçük önerme tümel olumludur. Sonuç tümel olumsuz olur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bütün C*'ler B'dir.

Hiçbir C A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir öğretmen* bebek* değildir.

Bütün iki yaşından küçükler* bebektir.

---

¹⁷ Öner, age, 132-133.

Hiçbir iki yaşından küçük öğretmen değildir. Yıldız Testine göre geçerli.

3.2.2. Camestres (AEE)

Büyük öncül tümel olumlu, küçük öncül tümel olumsuzdur. Sonuç tümel olumsuz olur.

Bütün A*'lar B' dir.

Hiçbir C* B* değildir.

Hiçbir C A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bütün kavaklar* ağaçtır.

Hiçbir taş* ağaç* değildir.

Hiçbir taş kavak değildir.

3.2.3. Festino (EIO)

Büyük öncül tümel olumsuz, küçük öncül tikel olumludur. Sonuç tikel olumsuz olur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bazı C'lar B' dir.

Bazı C*'ler A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir doktor* polis* değildir.

Bazı kadınlar polistir.

Bazı kadınlar* doktor değildir.

3.2.4. Baroco (AOO)

Büyük öncül tümel olumlu, küçük öncül tikel olumsuzdur. Sonuç tikel olumsuz olur.

Bütün A*'lar B' dir.

Bazı C'ler B* değildir.

Zeynep ÇELİK

Bazı C*'ler A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bütün limonlar* ekşidir.

Bazı meyveler ekşi* değildir.

Bazı meyveler* limon değildir.

3.3. Üçüncü Şekil

Üçüncü şekil orta terimin her iki öncülde de konu olduğu kıyas olarak tanımlanır. Küçük önerme olumlu olmalıdır. Sonuç daima tikel olmalıdır. Buna göre üçüncü şekilde altı mod sonuç verir.¹⁸

3.3.1. Darapti (AAI)

Öncüller tümel olumlu, sonuç ise tikel olumludur.

Bütün A'lar B' dir.

Bütün A'lar C' dir.

Bazı C*'ler B*' dır.

Sağ tarafta bir tane yıldızın olması ve Gensler'in, yıldız testini Aristotelesçi görüşe uyarlamak için, her büyük harfin en az bir kez ("tam bir kez" yerine) yıldızla işaretlenmesi gerektiğini belirtmesi, çıkarımın geçerli olduğunu gösterir.

Bütün demirler* metaldir.

Bütün demirler* ısınınca genişir.

Bazı ısınınca genişenler* metaldir*.

3.3.2. Datisi (AII)

Büyük öncül tümel olumlu, küçük öncül tikel olumlu, sonuç ise tikel olumludur.

Bütün A'lar B' dir.

Bazı A'lar C' dir.

Bazı C*'ler B*' dır.

---

¹⁸ Öner, age, 133-134.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bütün babalar* erkektir.

Bazı babalar şişmandır.

Bazı şişmanlar* erkektir*.

3.3.3. Disamis (IAI)

Büyük öncül tikel olumlu, küçük öncül tümel olumlu, sonuç ise tikel olumludur.

Bazı A'lar B'dir.

Bütün A*lar C'dir.

Bazı C*'ler B*'dir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bazı Müslümanlar yalancıdır.

Bütün Müslümanlar* Allah'a inanır.

Bazı Allah'a inananlar* yalancıdır*.

3.3.4. Felapton (EAO)

Büyük öncül tümel olumsuz, küçük öncül tümel olumlu, sonuç ise tikel olumsuzdur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bütün A*ler C'dir.

Bazı C*'ler B değildir.

Sağ tarafta bir tane yıldızın olması ve Gensler'in, yıldız testini Aristotelesçi görüşe uyarlamak için, her büyük harfin en az bir kez ("tam bir kez" yerine) yıldızla işaretlenmesi gerektiğini belirtmesi, çıkarımın geçerli olduğunu gösterir.

Hiçbir canlı* taş* değildir.

Bütün canlılar* varolandır.

Bazı varolanlar* taş değildir.

3.3.5. Ferison (EIO)

Zeynep ÇELİK

Büyük öncül tümel olumsuz, küçük öncül tikel olumlu, sonuç ise tikel olumsuzdur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bazı A'ler C'dir.

Bazı C*'ler B değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir kaplan* uçan* değildir.

Bazı kaplanlar ormanda yaşar.

Bazı ormanda yaşayanlar* uçan değildir.

3.3.6. Bocardo (OAO)

Büyük öncül tikel olumsuz, küçük öncül tümel olumlu, sonuç ise tikel olumsuzdur.

Bazı A'lar B* değildir.

Bütün A*'lar C'dir.

Bazı C*'ler B değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bazı doktorlar aile hekimi* değildir.

Bütün doktorlar* tıp fakültesi mezunudur.

Bazı tıp fakültesi mezunları* aile hekimi değildir.

3.4. Dördüncü Şekil

Dördüncü şekil orta terimin büyük önermede yüklem, küçük önermede konu olduğu kıyastır. Dolayısıyla birinci şeklin zıddıdır ve dört kıyas şekli içinde insan tabiatına en uzak olanıdır. Dördüncü şekilde büyük önerme olumlu olursa küçük önerme tümel olmalıdır. Küçük önerme olumlu olursa sonuç tikel olur. Öncüllerden biri olumsuz olursa büyük önerme tümel olur. Bu şeklin beş geçerli modu vardır.¹⁹

3.4.1. Bramantip (AAI)

---

¹⁹ Öner, age, 134-135.

Her iki öncül tümel olumlu, sonuç ise tikel olumludur.

Bütün A*lar B' dir.

Bütün B*ler C' dir.

Bazı C*'ler A*'dır.

Sağ tarafta bir tane yıldızın olması ve Gensler'in, yıldız testini Aristotelesçi görüşe uyarlamak için, her büyük harfin en az bir kez ("tam bir kez" yerine) yıldızla işaretlenmesi gerektiğini belirtmesi, çıkarımın geçerli olduğunu gösterir.

Bütün insanlar* düşünendir.

Bütün düşünenler* canlıdır.

Bazı canlılar* insandır*.

3.4.2. Camenes (AEE)

Büyük önerme tümel olumlu, küçük önerme tümel olumsuzdur.
Sonuç tümel olumsuz olur.

Bütün A*lar B' dir.

Hiçbir B* C* değildir.

Hiçbir C A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Bütün peygamberler* insandır.

Hiçbir insan* ölümsüz* değildir.

Hiçbir ölümsüz peygamber değildir.

3.4.3. Dimaris (IAI)

Büyük önerme tikel olumlu küçük önerme tümel olumlu, sonuç ise tikel olumludur.

Bazı A'lar B' dir.

Bütün B*ler C' dir.

Bazı C*'ler A*'dır.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Zeynep ÇELİK

Bazı plastikler masadır.

Bütün masalar* dört ayaklıdır.

Bazı dört ayaklılar* plastiktir*.

3.4.4. Fesapo (EAO)

Büyük önerme tümel olumsuz küçük önerme tümel olumlu, sonuç ise tikel olumsuzdur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bütün B*'ler C' dir.

Bazı C*'ler A değildir.

Sağ tarafta bir tane yıldızın olması ve Gensler'in, yıldız testini Aristotelesçi görüşe uyarlamak için, her büyük harfin en az bir kez ("tam bir kez" yerine) yıldızla işaretlenmesi gerektiğini belirtmesi, çıkarımın geçerli olduğunu gösterir.

Hiçbir meyve* çiçek* değildir.

Bütün çiçeklerin* rengi vardır.

Bazı rengi olanlar* meyve değildir.

3.4.5. Fresison (EIO)

Büyük önerme tümel olumsuz küçük önerme tikel olumlu, sonuç ise tikel olumsuzdur.

Hiçbir A* B* değildir.

Bazı B'ler C dir.

Bazı C*'ler A değildir.

Her büyük harfe bir kez yıldız verildiği ve sağ tarafta bir tane yıldız olduğu için çıkarım geçerlidir.

Hiçbir zenci* beyaz* değildir.

Bazı beyazlar Papua Yeni Gine'lidir.

Bazı Papua Yeni Gine'liler* zenci değildir.

Sonuç

Yüklemlerle kesin kıyaslarda dört şekil ve on dokuz mod bulunmaktadır. Bu dört şekilden sadece birincisi insan zihnine en uygun şekildir ve mükemmel olarak kabul edilir. Dolayısıyla diğer şekiller bu şekle döndürülerek denetlenir. Ancak uzun bir işlem silsilesi gerektiren ircâ oldukça ayrıntılı bir işlemdir. Önermelerin başındaki ve içindeki bazı harfleri tespit etmek, önermeleri düz döndürmek, yerlerini değiştirmek, saçmaya ircâ etmek oldukça meşakkatlidir. Bu noktada yıldız testinin, kıyasların geçerliliğini test etme işleminde pratiklik sağladığı aşikardır. Bu test bazı kuralları adım adım takip etmeye dayanır. Bu adımlardan ilki dağıtılan terimi bulmaktır. Bir harf, "tüm"den hemen sonra, "hiçbir" den sonra herhangi bir yerde ve "değildir"den önce herhangi bir yerde bulunuyorsa, bir ibf'de dağıtılan demektir. Daha sonra dağıtılan öncül harflerine ve dağıtılmayan sonuç harflerine yıldız verilir. Son olarak her büyük harfe tam olarak bir kez yıldız verilmişse ve sağ tarafta tam olarak bir yıldız varsa kıyasın geçerli olduğu sonucuna varılır.

Dolayısıyla yıldız testi uygulanırken sırasıyla şu üç adım takip edilir: (1) dağıtılan harflerin altı çizilir, (2) yıldız verilir ve (3) yıldızlar sayılır.

Sonuç olarak, geçerli bir kıyas elde etmek için klasik yöntemle oldukça karmaşık olan işlemler silsilesi bu yöntemle oldukça pratiktir. Ayrıca bu yöntem formel olarak ifade edilmemiş ve herhangi bir kalıba uygun görünmeyen kıyasların geçerliliğini test etmekte de oldukça pratiktir. Çünkü yıldız testinde kıyaslar, modların isimlerini bilmeye ve ircâ'daki yöntemi gösteren harfleri takip etmeye gerek kalmaksızın, bazı basit adımlarla denetlenebilir. Bu yöntem sayesinde, geçerli olan kıyasların denetlenmesi kadar, sonuç vermeyen kıyasların geçersizliği de daha kolay ve doğru biçimde gösterilebilir.

Kaynakça

Adsoy, Şerefettin. "Kıyas Şekillerinin Ortak ve Farklı Yönleri". *Beytulhikme An International Journal Of Philosophy*, 6/2, (2016).

Gensler, Harry J. *Introduction to Logic*. New York: Routledge, 2017.

Zeynep ÇELİK

Gül, Ekrem Sefa. "Kıyas Şekillerinin Geometrik Yöntemle İrcâ'ı", Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 21/2, (2017).

Halil İmamoğlulil. "Necati Öner'e Göre Klasik Mantıkta Akıl Yürütme". Mantık Araştırmaları Dergisi, 1/1, (2019).

Öner, Necati. Klasik Mantık. Ankara: Divan Kitap, 2011.

Comparison of Star Test and İrcâ in terms of Practicality

Zeynep ÇELİK *

Extended Abstract

There are four figures and nineteen modes in predicate exact comparisons. Only the first of these four shapes is the most suitable for the human mind and is considered perfect. Therefore, other shapes are controlled by rotating this shape. However, ircâ is a very detailed process that requires a long process. It is quite tedious to follow the letters, rotate the propositions, change places, and go back to nonsense. The star test provides speed and convenience in testing the validity of benchmarks. This test is based on following some rules step by step. The first of these steps is to find the distributed term. A letter is distributed in an ibf if it appears immediately after "All", anywhere after "None", and anywhere before "It is not". Stars are then given to distributed premise letters and undistributed concluding letters. Finally, if each capital letter is given a star exactly once and there is exactly one star on the right, it is concluded that the analogy is valid.

Therefore, when performing the star test, use these three steps in order: (1) underline the letters distributed, (2) give stars, and (3) count the stars.

While constructing a valid syllogism, finding the modes of syllogisms, determining the middle term and antecedents correctly is quite tedious with the classical method, it is quite practical with this

---

* Dr. Ress. Assist., Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Theology, zeynepcelik@ksu.edu.tr

method. In addition, this method is very practical and useful in finding the mode of comparisons that are not formally expressed. Because in the star test, benchmarks can be checked with some simple steps, without the need to know the names of the modes and follow the letters that indicate the method in irca. Thanks to this method, the invalidity of the modes of comparison, which is not as conclusive as the proof of the valid ones, can be shown quickly, easily and accurately.